

Beszámoló a 2001/2002. tanévről

A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke a tanévet lényegében az előző évvel azonos személyi összetételben kezdte meg: dr. Nyirkos István egyetemi tanár, Szikszainé dr. Nagy Irma, dr. A. Molnár Ferenc, dr. Kálnási Árpád és dr. Hoffmann István egyetemi docensek, dr. Kis Tamás egyetemi adjunktus, dr. Tóth Valéria egyetemi adjunktus, akit 2001. július 1-jétől léptettek elő, valamint Dobi Edit és Rácz Anita tanársegédek alkották a tanszék oktatógárdáját. Szikszainé Nagy Irma a Magyar Nyelvtudományi Intézet igazgatói feladatait is ellátta, a Magyar Nyelvtudományi Tanszékot Hoffmann István vezette. A tanévben Kálnási Árpád egyéves alkotószabadságon volt, hogy ezzel az általa szerkesztett debreceni cívisszótár munkálatait minél jobban előrelendítse.

Az őszi félévben Szilassy Eszter és Hajas Zsuzsa középiskolai tanárok szerződéses munkaviszony keretében látták el a szakmódszertani tárgyak legtöbbszörének oktatását. A tantervi követelmények által megnövelt szakmódszertani óraszám megfelelő ellátására a tanszék 2002. január 1-jétől önálló szakmódszertanosi állást kapott, amelyet pályázat útján Szilassy Eszter nyert el, négy évre szóló tanársegédi megbízáttal. A tanszék könyvtárosa (a Finnugor Tanszékkel közösen) Hoffmann Istvánné, az intézet titkára pedig Kecskemétiné Legoza Eszter volt.

Szakmai munkájának elismeréseképpen Tóth Valéria 2001 decemberében elnyerte a Magyar Nyelvtudományi Társaság Gombocz Zoltán-díját.

Nagy örömeinkre szolgál, hogy Petőfi S. János professzor, a Maceratai Egyetem tanára az 1990-es évek közepe óta lankadatlan lelkesedéssel vesz részt a tanszék oktatómunkájában. E tanévben nyelvfilozófiai és szövegtani stúdiumokat adott elő mind a graduális, mind a doktori képzés keretében. Szabó Zoltán nyugalmazott egyetemi tanár stílustörténeti előadásokat tartott. Az őszi félévben Sándor Klára, a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Főiskolai Karának tanára tartott előadás-sorozatot. A leíró nyelvészeti képzésbe bekapcsolódott Laczkó Tibor, egyetemünk Angol Nyelvészeti Tanszékének docense, aki a harmadévesek számára mindkét félévben mondattani előadást és ehhez kapcsolódó szemináriumokat tartott. A második félévben Kálnási Árpád helyettesítésére meghívtuk Szilágyi N. Sándort, a Kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének docensét, aki jelentéstant adott elő, valamint kognitív nyelvészeti szemináriumokat tartott, ez utóbbit a doktori képzés keretében is. A gyakorlóiskola tanárai, Sápiné Bényei Rita és Rákóné Imre Ágnes szakmódszertani órákat tartottak. Az előző évben végzett doktori hallgatónk, Várnai

Judit Szilvia is hirdetett órákat a tanszéken. E tanévben külső meghívott vizsgáztatóként Békési Imre, a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Főiskolai Karának egyetemi tanára és Hajdú Mihály, az ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárástani Tanszékének professzora vett részt az államvizsgáztatásban.

A tavaszi félévben 2002. április 9-10-én tanszékünk adott helyet a II. országos anyanyelv-tanítási versenynek, amelyet Szikszainé Nagy Irma szervezett meg. A versenyen 11 egyetem és főiskola képviseltette magát egy-egy résztvevővel. Egyetemünk versenyzője, Szemán Eszter második helyezést ért el az egyetemisták versenyében, az óravázlat-készítés kategóriában.

A doktori képzés rendszerének az egész magyar felsőoktatást érintő átszervezése értelemszerűen érintette a tanszék mellett működő doktori programot is. A Bölcsészettudományi Karon — jórészt az addig meglévő nyelvészeti doktori programokból — megalakult a Debreceni Egyetem Nyelvészeti Doktori Iskolája, amelynek vezetője Kertész András professzor, a Német Nyelvészeti Tanszék tanára lett. Az iskola keretében két program működik: a klasszika-filológiai és a modern nyelvészeti. Ez utóbbinak egyik alprogramja a magyar nyelvészeti alprogram. Az átalakulás eredményeképpen megszűnt a magyar nyelvészeti doktori képzés korábbi formális strukturáltsága, azaz a magyar nyelvtörténeti, nyelvjárástani, szociolingvisztikai és névtani részterületekre való bontása. A magyar nyelvészeti doktori alprogram vezetését az új szervezeti formában Nyirkos István látta el, akit 2002. április 1-jétől Hoffmann István követett e funkcióban. A doktori képzést vendégoktatóként B. Gergely Piroska, a Miskolci Egyetem professzora segítette. A doktori program ösztöndíjas hallgatói e tanévben az alábbiak voltak: III. évfolyam: Takács Judit, II. évfolyam: Póczos Rita, Szabó Edina és Dudás Györgyi (a levelező képzésből átvéve), I. évfolyam: Fazekas II-dikő. Doktoranduszaink mindnyájan részt vettek a tanszéki oktatómunkában is.

Tanszékünk oktatói közül ketten habilitáltak a tanév során. Hoffmann István „Helynévkutatásunk utóbbi négy évtizede”, A. Molnár Ferenc pedig „Két régi ima az oltáriszentségről” című értekezésével nyerte el a habilitált címet. PhD fokozatot szerzett summa cum laude minősítéssel Dobi Edit „Egy kétlépcsős szövegmondatt-reprezentációs modell szemiotikai-textológiai keretben” című értekezésével. Témavezetője Petőfi S. János professzor volt. Doktori programunk keretében szerzett PhD fokozatot egykori hallgatónk és doktoranduszunk, Domonkosi Ágnes, az Egri Tanárképző Főiskola oktatója is „A megszólítások és a beszédpartnerre utaló elemek változatai a mai magyar nyelvhasználatban” című dolgozatával. Témavezetője Sebestyén Árpád nyugalmazott egyetemi tanár volt.

A tanszéken folyó tudományos kutatómunkát e tanévben is jelentős pályázati támogatások segítették. Nyirkos István vezetésével tovább folyt az uráli nyelvek névkutatási programja, amelyet az OTKA támogat. Az Onomastica Uralica sorozatának újabb darabjai jelentek meg. Az 1c kötet Hoffmann István, Nyirkos István és Ördög Ferenc szerkesztésében az Onoma című folyóiratnak, a nemzet-

közi névkutatás egyik legfontosabb, nagy múltú fórumának a magyar vonatkozású közleményeiből ad válogatást (Hungarian Onomastics in Onoma. Debrecen, 2002. 289 lap). A Nyirkos István által szerkesztett 2. kötet pedig az uráli nyelvek helynévkutatását áttekintő tanulmányokat közöl nemzetközi szerzőgárdától (History of the Study of Toponyms in the Uralian Languages. Debrecen–Helsinki, 2002. 275 lap). A teljes sorozat az interneten is hozzáférhető (<http://onomaural.klte.hu>).

Hoffmann Istvánnak az OTKA által támogatott kutatási pályázata az ómagyar kori helynévkincs feltárására irányulnak. Korábbi OTKA és MKM K+F pályázatainak folytatásaképpen 2001–2002-ben az OTKÁ-tól az ómagyar kori helynévszótár 1. kötetének elkészítéséhez nyert el támogatást. A program keretében Nemes Magdolna részfoglalkozású tudományos segédmunkatársként vett részt a munkában, s emellett bekapcsolódott a tanszéki oktatómunkába is. E kutatási program keretében az 1997-ben alapított „A Magyar Névarchívum Kiadványai” című sorozat újabb kötetei jelentek meg. Tóth Valéria doktori értekezésének anyaga két kötetben, a sorozat 4. és 6. darabjaként látott napvilágot „Az Árpád-kori Abaúj és Bars vármegye helyneveinek történeti-etimológiai szótára” (Debrecen, 2001. 304 lap) és „Névrendszertani vizsgálatok a korai ómagyar korban” (Debrecen, 2001. 245 lap) címmel. A kiadványsorozat 5. kötete Póczos Rita munkája: „Az Árpád-kori Borsod és Bodrog vármegye településneveinek nyelvészeti elemzése” (Debrecen, 2001. 196 lap). E munkák a sorozat korábbi darabjaival, valamint más névtani írásokkal és adatbázisokkal együtt az interneten is megtalálhatók (<http://nevarchivum.klte.hu>).

Szikszaíné Nagy Irma vezetésével tovább folyt a szintén az OTKA által támogatott „Egy poliglott szövegnyelvészeti-szövegtani kutatóprogram” című pályázati munka. A programvezető 2001 őszén „A kontrasztív szövegnyelvészeti aspektusai” címmel tanszékünkön szövegtani konferenciát szervezett. Kis Tamás szlengkutató programjának újabb eredményeként a „Szlengkutató” sorozat köteteként megjelent Várnai Judit Szilvia és Kis Tamás szerkesztésében „A szlengkutató 111 éve” című tanulmánykötet (Debrecen, 2002. 375 lap). A Molnár Ferenc OTKA támogatással folytatta „Régi magyar szövegek nyelvi és művelődéstörténeti magyarázata, kiadása” című kutatási programját. Ennek keretében a Debreceni Református Hittudományi Egyetem Gyakorlati Teológiai Tanszékével közös kiadásban jelent meg Fekete Csaba gondozásában a következő munka: Huszár Gál és Huszár Dávid: „Imádkozó könyv. 1561, 1574, 1577.” (Debrecen, 2000 [2002]. 156 lap. — Nyelvi és Művelődéstörténeti Adattár. Kiadványok 2.). Kálnási Árpád az OTKA keretében készíti a debreceni cívis szótárt, alkotószabadsága alatt az A–M betűk anyagát szerkesztette meg. Jakab László nyugalmazott egyetemi docens Kiss Antallal együtt az OTKA keretében a „Számítógépes nyelvtörténeti adattár” 9. kötetét jelentette meg: „A Festetics-kódex ábécérendes adattára” (Debrecen, 2001. 343 lap).

A tanszéken a fentiekén kívül Kálnási Árpád szerkesztésében a Bakó Magyar Népryelvi Szótár Alapítvány támogatásával megjelent Bakó Elemérnek „Az amerikai magyarok nyelvének kutatásáról” (Debrecen, 2002. 91 lap) című munkája. Emellett Szikszainé Nagy Irmának „A retorikai kérdés rövid tudománytörténete” (Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 2001. 118 lap) című áttekintése látott napvilágot e tanévben. A Jakab László által szerkesztett „A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai” sorozat 76. számaként jelent meg Boda István Károly és Porkoláb Judit „Számítógépes stilisztikai és szöveg-tani tanulmányok” című kötete (Debrecen, 2001. 155 lap). Tanszékünkön készült el a 2001 augusztusában Jyväskyläben megtartott V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus három szekciójának előadásait tartalmazó kötet is, a szekcióvezetők, Hoffmann István, Juhász Dezső és Péntek János szerkesztésében „Hungarológia és dimenzionális nyelvszemlélet” címmel (Debrecen–Jyväskylä, 2002. 389 lap).

A tanszékről további információk találhatóak a <http://www.mnytud.arts.klte.hu> honlapon.

HOFFMANN ISTVÁN